

MĚŘENÍ NAPĚTÍ A PROUDŮ VE STEJNOSMĚRNÝCH OBVODECH.

1. Měření napětí ručkovým voltmetrem.

1.1 Nastavte pomocí ovládacích prvků na ss zdroji napětí 10 V.

1.2 Přepněte voltmetr na rozsah 120 V a připojte jej se správnou polaritou ke svorkám zdroje.

&1.3 Na kolik dílků ukazuje ručka voltmetru ? (odečtěte přesně!)

&1.4 Jaká je konstanta voltmetru ?

&1.5 Jaká je velikost měřeného napětí ?

&1.6 Přepněte voltmetr na rozsah 24 V a opět odečtěte výchylku, vypočtěte konstantu a velikost napětí.

&1.7 Totéž proveďte pro rozsah 12 V.

&1.8 Můžeme přepnout na ještě menší rozsah ? Zdůvodněte.

&1.9 Na kterém rozsahu je měření nejpřesnější ?

&1.10 Vysvětlete význam značek na stupnici použitého voltmetru.

&1.11 Vypočtěte maximální napěťovou odchylku tohoto voltmetru pro rozsah 12 V, která odpovídá jeho třídě přesnosti.

&1.12 Na zdroji chceme nastavit napětí 18 V. Voltmetr zůstává připojen ke svorkám zdroje. Jaký rozsah zvolíte ?

&1.13 Na kolik dílků bude ukazovat ručka ?

&1.14 Nastavte na zdroji takové napětí, aby ručka ukazovala na vypočtenou hodnotu a ověřte, zda napětí na displeji zdroje, případně poloha jeho ovládacích prvků odpovídá zhruba napětí 18 V.

1.15 Vypněte proud a obvod rozpojte.

2. Měření proudu ručkovým ampérmetrem.

&2.1 Nakreslete schéma pro měření proudu v obvodu obsahujícím ss zdroj, měřič proudu a zatěžovací odpor.

&2.2 Vypočtěte velikost procházejícího proudu pro napětí zdroje 10 V a zatěžovací odpor, který máte k dispozici.

&2.3 Které svorky na zatěžovacím odporu budou zapojeny, aby poloha jezdce neměla vliv na hodnotu odporu ?

2.4 Zapojte obvod podle schématu (pozor na správnou polaritu!).

&2.5 Jaký rozsah zvolíte na ampérmetru ?

&2.6 Na kolik dílků bude ukazovat ručka ?

2.7 Nastavte na zdroji opatrně 10 V a sledujte výchylku ampérmetru.

&2.8 Jaká je velikost procházejícího proudu ?

&2.9 Nakreslete schéma doplněné oproti předchozímu o voltmetr, kterým budete kontrolovat napětí na svorkách zdroje.

2.10 Zvolte správný rozsah voltmetru a nastavte na něm přesně 10 V.

&2.11 Jaká je nyní velikost proudu ?

&2.12 Vysvětlete, čím je pravděpodobně způsoben rozdíl mezi oběma naměřenými hodnotami ?

2.13 Snižte napětí na nulu a zaměňte polaritu zdroje.

&2.14 Jaké další úpravy musíte provést v obvodu ?

2.15 Nastavte nyní takové napětí, aby proud procházející obvodem měl poloviční hodnotu než v předchozím měření.

&2.16 Jaká je velikost tohoto napětí ?

2.17 Připojte nyní voltmetr tak, aby měřil napětí přímo na zatěžovacím odporu.

&2.18 Jak se změnil údaj na ampérmetru ?

&2.19 Vysvětlete tuto změnu.

2.20 Vypněte proud a obvod rozpojte.

3. Měření digitálním multimetrem.

3.1 Prohlédněte si dobře čelní panel digitálního multimetru.

&3.2 Jaké veličiny je možno tímto přístrojem měřit ?

&3.3 Bude černá zdířka zapojena při měření všech těchto veličin ?

&3.4 Které zdířky zapojíte pro měření napětí ?

&3.5 Která zdířka je kladná ?

3.6 Připojte multimetr paralelně ke svorkám zdroje a přepněte přepínač funkcí do polohy pro měření ss napětí.

3.7 Zvyšujte pomalu napětí na zdroji až do 20 V a sledujte změny údajů na displeji.

3.8 Stiskněte tlačítko MAN/AUT a proveďte totéž.

&3.9 Jaká je funkce tohoto tlačítka ?

&3.10 Vyzkoušejte při napětí 20 V jaká je funkce tlačítek označených šipkou doleva a doprava. Vysvětlete jejich funkci.

&3.11 Vyzkoušejte a vysvětlete funkci tlačítka MEM/MAX.

3.12 Vypněte zdroj a zapojte obvod pro měření proudu (viz 2.1) tentokrát s použitím multimetru.

&3.13 Které zdířky budou zapojeny, bude-li velikost proudu stejná jako v bodě 2.2 ?

3.14 Přepněte přepínač do polohy pro měření ss proudu na příslušném rozsahu a nastavte na zdroji 10 V.

&3.15 Opište údaj z displeje.

&3.16 Jakou byste museli provést změnu při měření proudu o velikosti např. 1 A ?

&3.17 Nakreslete schéma pro měření vlastní spotřeby voltmetru (měření proudu, který odebírá samotný voltmetr).

&3.18 Pomocí digitálního multimetru změřte velikost proudu, který odebírá ručkový voltmetr na rozsahu 12 V při plné výchylce.

&3.19 Z naměřené hodnoty vypočítejte vnitřní odpor voltmetru.

&3.20 Vypočítejte velikost vnitřního odporu voltmetru z údaje na stupnici.

&3.21 Liší se obě hodnoty ? Pokud ano, pokuste se zdůvodnit proč.

3.22 Pokuste se nyní změřit vlastní spotřebu digitálního voltmetru pomocí ručkového ampérmetru. Napětí volte opět 12 V.

&3.23 Jaká je nyní hodnota proudu ?

&3.24 Co vzhledem k provedeným měřením můžete říci o vnitřních odporech ručkového a digitálního voltmetru ?

4. Měření odporu digitálním multimetrem.

&4.1 Které zdířky budou zapojeny při měření ohmického odporu ?

4.2 Přepněte přepínač funkcí do polohy pro měření odporů, připojte proměnný odpor, který jste předtím používali jako zatěžovací a změřte jeho velikost.

&4.3 Odpovídá tato hodnota přibližně údaji na štítku odporu ?

&4.4 Stiskněte tlačítko s označením tónu a zkratujte oba vodiče. Co pozorujete ?

4.5 Nyní připojte proměnný odpor tak, aby bylo možno měnit jezdcem jeho velikost. Tónové tlačítko zůstává aktivováno.

4.6 Zmenšujte velikost proměnného odporu, až se ozve tón.

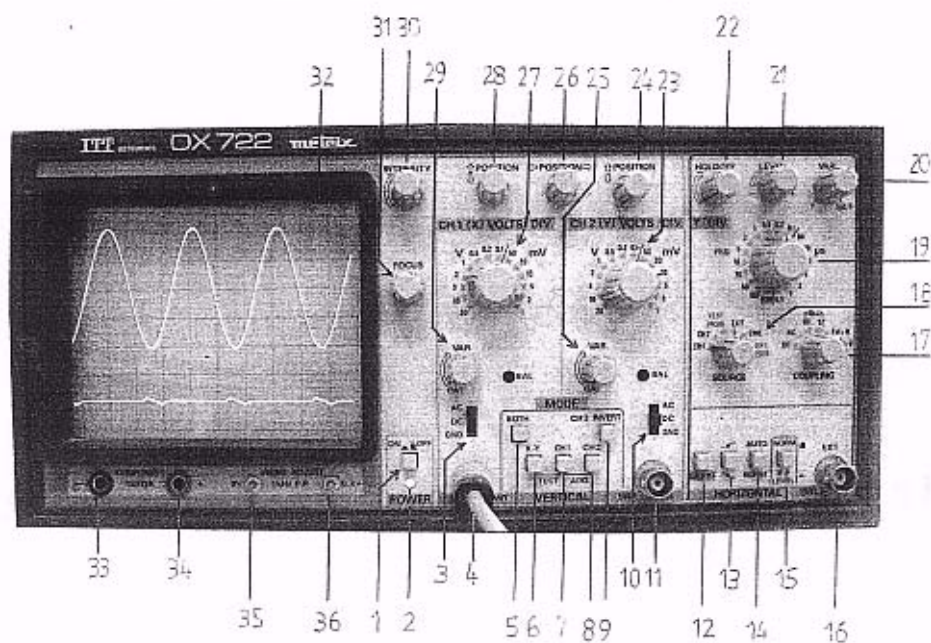
&4.7 Při jaké velikosti měřeného odporu reaguje ohmmetr tónem ?

&4.8 Uveďte příklad použití této funkce multimetru.

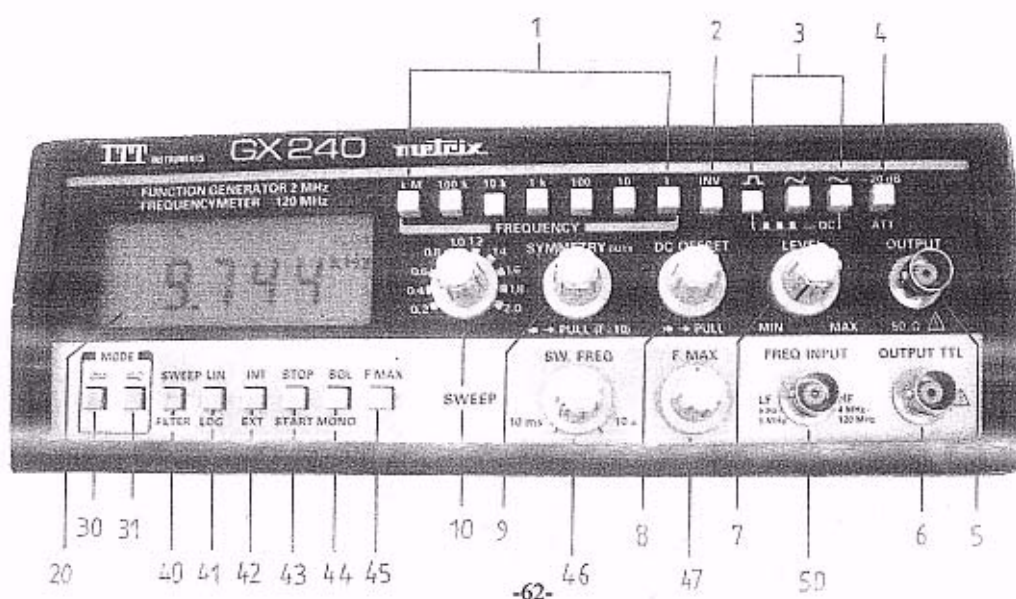
Základní měření s osciloskopem a generátorem

ZÁKLADNÍ MĚŘENÍ S OSCILOSKOPEM A FUNKČNÍM GENERÁTOREM

OSCILOSKOP OX 722 - ČELNÍ PANEL

GENERÁTOR GX 240 - ČELNÍ PANEL

1. Základní zapojení.

1.1 Zapněte osciloskop a ovládací prvky nastavte do následujících poloh :

- přepínač citlivosti (27) do polohy 2 V/dílek
- přepínač kmitočtu časové základny (19) do polohy 1 ms/dílek
- přepínač vstupu (4) do polohy DC
- potenciometr pro jemnou regulaci citlivosti (29) do polohy CAL
- potenciometr pro jemnou regulaci kmitočtu časové základny (20) do polohy 1
- přepínač synchronizace (18) do polohy CH1
- přepínač režimu synchronizace (17) do polohy DC
- potenciometr ruční synchronizace (22) do polohy zcela vlevo
- potenciometr úrovně spouštění (21) do střední polohy
- tlačítko pro připojení vstupu (7) stisknout
- všechna ostatní tlačítka ponechat v nestisknuté poloze

1.2 Na obrazovce je zobrazena vodorovná čára (běh časové základny). Vyzkoušejte funkci potenciometrů pro posuv stopy po obrazovce (28,26), pro regulaci jasu (30) a ostrosti (31).

1.3 Zapněte generátor funkcí (vypínačem na zadním panelu) a nastavte ovládací prvky do těchto poloh :

- tlačítka funkcí (3) do polohy pro generování sinusového průběhu
- tlačítka pro hrubé nastavení kmitočtu (1) do polohy 1k
- potenciometrem pro jemné nastavení kmitočtu (10) vyladit kmitočet pokud možno přesně na 1 kHz
- potenciometr pro regulaci výstupního napětí (7) do střední polohy
- ostatní tlačítka v nestisknuté poloze

1.4 Pomocí osciloskopické sondy propojte výstup z generátoru (5) se vstupem osciloskopu (3)

1.5 Pokud obraz na stínítku osciloskopu nestojí, ale ubíhá, zasynchronizujte jej pomocí potenciometru (21).

&1.6 Nakreslete zobrazený průběh (od ruky), vyznačte vodorovnou a svislou osu.

&1.7 Jaká veličina je na vodorovné ose ?

&1.8 Jaká veličina je na svislé ose ?

&1.9 Vyznačte v obrázku dobu jedné periody střídavého signálu T.

&1.10 Totéž proveďte pro obdélníkový a trojúhelníkový průběh (tlač.3 na generátoru).

2. Měření kmitočtu.

2.1 Přepněte opět na sinusový signál.

&2.2 Kolik dílků na rastru obrazovky odpovídá jedné periodě T ? (za dílek považujeme čtverec o hraně 1 cm).

&2.3 Vyjádřete dobu periody v milisekundách (viz poloha přepínače časové základny (19)).

&2.4 Vypočítejte z doby periody kmitočet sledovaného signálu.

&2.5 Srovnejte vypočtený kmitočet s údajem na displeji generátoru.

&2.6 Přepněte přepínač časové základny do polohy 0.5 ms a opět určete počet dílků, periodu a kmitočet měřeného signálu.

2.7 Nastavte potenciometr jemné regulace čas. základny do střední polohy.

&2.8 Můžeme i nyní odečíst z obrazovky kmitočet signálu ? Zdůvodněte!

2.9 Nastavte přepínač čas. zákl. do polohy 20 μ s. Jemnou regulaci do polohy 1.

2.10 Změňte kmitočet generátoru tak, aby na obrazovce zůstala pouze jedna perioda měřeného signálu.

&2.11 Jaký je kmitočet na generátoru ?

3. Měření amplitudy.

3.1 Na generátoru nastavte sinusový signál o kmitočtu 1 kHz. Přepínač citlivosti je v poloze 2 V/dílek.

3.2 Zasynchronizujte obraz a zvolte takový kmitočet časové základny, aby na obrazovce byly zobrazeny 2 až 3 periody sledovaného průběhu.

&3.3 Jaký je kmitočet časové základny ?

&3.4 Nakreslete průběh signálu a vyznačte v něm napětí $U_{\text{šš}}$ (špička - špička, tj. $+U_m$ až $-U_m$)

&3.5 Kolik dílků na rastru obrazovky odpovídá napětí $U_{\text{šš}}$?

&3.6 Vypočítejte podle polohy přepínače citlivosti velikost tohoto napětí ve voltech.

&3.7 Z hodnoty napětí $U_{\text{šš}}$ vypočítejte efektivní hodnotu napětí.

&3.8 Tentýž výpočet proveďte pro polohu přepínače citlivosti 5 V/díl.

3.9 Vraťte přepínač citlivosti do polohy 2 V/dílek.

&3.10 Na generátoru stiskněte tlačítko výstupního zeslabovače (4). Kolikrát se zmenšilo výstupní napětí z generátoru ?

3.11 Vyzkoušejte funkci jemné regulace citlivosti (29).

&3.12 Můžeme určit amplitudu signálu přímým odečtením z rastru obrazovky, bude-li poloha tohoto potenciometru jiná než CAL ? Zdůvodněte !

&3.13 Pokud jste správně pochopili princip přepínače citlivosti ve vztahu k rastru obrazovky, pokuste se odpovědět na otázku : Jaké největší efektivní sinusové napětí můžeme přivést na vstup osciloskopu, aby byl průběh zobrazen přes celou obrazovku ?

4. Dvoukanálové zobrazení.

4.1 Odpojte sondu od vstupu (3) a připojte ji ke vstupu (11).

4.2 Nastavte nyní ovládací prvky osciloskopu tak, aby se zobrazil sinusový průběh jako v předchozím měření (bod 2.1).

&4.3 Jaké jste provedli změny ?

4.4 Na vstup (3) připojte nyní pomocí druhé sondy výstup TTL logiky generátoru (konektor 6).

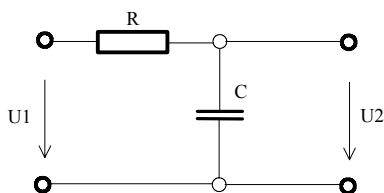
&4.5 Jaké musíte stisknout tlačítko, aby se zobrazily oba průběhy ?

&4.6 Nakreslete tyto průběhy v měřítku pod sebou, označte a ocejchujte vodorovnou a svislou osu (tj. vyneste v měřítku na osy skutečné hodnoty času a napětí).

5. Měření fázového posunu osciloskopem

&5. Určete vztah pro $\tan \varphi$ měniče fáze (RC článku) a doplňte hodnotu odporu v tabulce 1.

obr.1

$\tan \varphi = \dots\dots\dots$

$R = \dots\dots\dots$

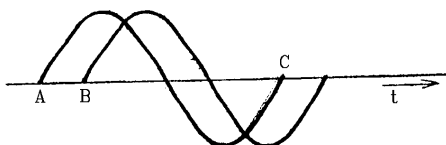
tab.1

$\varphi_{\text{teor.}}$ ($^{\circ}$)	C (μF)	f (Hz)	R (Ω)	φ_{zmer} ($^{\circ}$)	AB (d)	AC (d)
0	0,5	1 000				
30						
60						
90						

5.1 Nejjednodušší je určení fázového posunu mezi dvěma sinusovými napětími pomocí dvoukanálového osciloskopu.

$$\varphi = 360 \cdot \frac{\overline{AB}}{\overline{AC}}$$

obr.2

5.2 Navrhněte zapojení pro zjištění fázového posunu RC článku. Úlohu zapojte. Postupně nastavujte vypočtené hodnoty odporu R a zjištěný fázový posun zaznamenejte do tab.1.

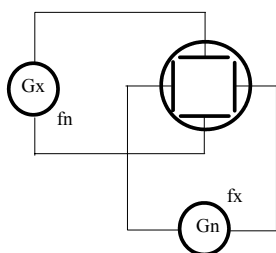
6. Osciloskop v režimu X - Y

Využitím režimu X - Y lze měřit řadu jiných veličin, než jen parametry napěťového průběhu např.: fázový posun, frekvenci, parametry dynamické hysterezní smyčky feromagnetických materiálů, zobrazovat VA - charakteristiky polovodičových prvků apod.

6.1. Měření kmitočtu metodou Lissajousových obrazců.

V zásadě jde o srovnávání neznámého kmitočtu s kmitočtem známým.

obr. 3.

Neznámý kmitočet je dán součinem srovnávacího kmitočtu a poměrem počtu vodorovných ku počtu svislých dotkových bodů. Nepohybujících se Lissajousových obrazců dosáhneme, je-li poměr kmitočtů dán poměrem celých čísel. Přesnost měření je závislá na přesnosti srovnávacího kmitočtu.

$$\frac{f_x}{f_n} = \frac{x}{y}$$

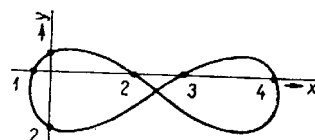
f_x .... neznámý měřený kmitočet (vertikální destičky Y)

f_n .... známý kmitočet (horizontální destičky X)

y .... počet dotkových bodů vertikálně

x .... počet dotkových bodů horizontálně

obr.4

&6.2 Vytvořte stojící obrazce pro různé poměry f_x / f_n dle zadání v tab.2

tab.2

generátor GX 240 f_n (Hz)	generátor BM 344 f_x (Hz) nastavená hodnota	y	x	f_x (Hz) skutečná hodnota
	100	4	2	
	1 000	5	3	
	10 000	6	4	
	100 000	2	4	

&6.3 Pokuste se odhadnout, jak se změní obrazec při záměně generátorů G_x a G_n . Prakticky ověřte svůj odhad.